

А.О. АГЕЙЧЕВА, канд. пед. наук, ст. викладач, національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка, Полтава

ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ШВЕЦІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню концептуальних ідей дистанційної освіти в Європейському просторі вищої освіти та визначенню подальших перспектив розвитку вітчизняної практики впровадження інформаційно-комунікаційні технологій у дистанційній освіті сучасної молоді. Проаналізовано особливості розвитку дистанційної освіти Швеції. Наведено типові приклади дистанційного навчання. Показано важливість ролі електронного навчання для підвищення ефективності безперервної освіти. Обґрунтовано перспективність впровадження інформаційно-комунікативних технологій навчання.

Ключові слова : дистанційне навчання, вища освіта, інформаційно-комунікаційні технології, дистанційна освіта

Вступ. З кожним роком досвід дистанційної освіти Швеції набуває все більшої актуальності для вищих навчальних закладів України. Систематизація та проведення аналізу існуючих практик та методів забезпечення якості дистанційного навчання створюють необхідне підґрунтя для наукових доробок. Відмінність дистанційного навчання України та Швеції полягає в тому, що в Україні воно заходиться на стадії становлення.

Процес розвитку дистанційного навчання в Україні стримується рядом причин:

- недостатнє нормативно-правове забезпечення процесу дистанційного навчання;
- обмежений склад учасників експерименту по впровадженню системи дистанційного навчання;
- відсутність єдиних підходів при створенні електронних навчально-методичних комплексів;
- відсутність розробок електронних навчально-методичних комплексів іноземними мовами;

© А.О. Агейчева. 2015

– відсутність спеціальних програм для дистанційного навчання соціально незахищених верств населення та осіб з обмеженими фізичними можливостями;

– недостатнє фінансування системи дистанційного навчання України за рахунок бюджетних коштів;

– проблеми при організації дистанційного навчання в магістратурі.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Аналіз педагогічної літератури дозволяє простежити деяку загальну тенденцію в підходах до виділення дидактичних принципів та їх класифікації різними дослідниками. Рекдел Тостейн [1] у дослідженнях дистанційної освіти Швеції підкреслює важливість постійного впровадження інновацій. Борьє Гольмберг [2] відмічає необхідність застосування найновітніших методів у процесі дистанційного навчання.

Мета статті полягає у формуванні позитивного світогляду педагогічної спільноти щодо доцільності, необхідності і можливості впровадження дистанційних технологій в системі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Швеція значно випереджає Україну у впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій. Порівняльний аналіз проведено на основі джерел, пов'язаних з інформацією, зібраною і проаналізованою за допомогою шведських стандартів для моніторингу коледжів та університетів. Шведські дослідники та вчені працюють над покращенням системи дистанційної освіти. Необхідно відзначити практичний вклад Леа Алексон у розвиток дистанційної вищої освіти. Наукові доробки Кристіана Нільсона мають велике практичне значення для країн, що переймають досвід Швеції з дистанційного навчання [3].

За даними Шведського національного агентства з вищої освіти процес інтеграції в Європейський простір проходить досить успішно. Велику роль у цьому відіграє вільне володіння англійською мовою шведських студентів.

Шведське національне агентство з вищої освіти (Högskoleverket) є центральним органом, який займається питаннями, що торкаються вищих навчальних закладів. Шведське національне агентство з вищої освіти (Högskoleverket) відповідає за проведення різних перевірок якості вищої освіти, а також контроль, огляд та аналіз усієї системи. Агентство також оцінює різні кваліфікації, що присуджуються за кордоном, фокусується на інноваціях і розвитку, а також виконує функції інформаційно-

го агентства, коли справа доходить до освітніх питань. Воно є основним центром для набору студентів.

Організація побудована таким чином: університет – канцлер – особа, відповідальна за питання з вищої освіти. Крім канцлера, є одинадцять інших членів правління. Усі ці особи призначаються урядом. Уряд видає інструкції до агентства, що стосуються положень різних завдань, які будуть досліджені, а також, як організувати спільну роботу системи вищої освіти. Кожного року уряд відправляє директиву в агентство. У директиві є положення, що стосуються загального фінансування агентства від шведського уряду. Крім того, у директиві визначено мету в різних галузях діяльності. Шведське національне агентство з вищої освіти (Högskoleverket) має шість різних завдань, які представлені таким чином:

1. Перевірка якості вищої освіти: аудит вищих навчальних закладів.
2. Перевірка керівництва вищих навчальних закладів. Контроль вищих навчальних закладів і програм. Це робиться шляхом перевірки навчальних закладів з правових питань.
3. Огляд і аналіз системи вищої освіти. У цьому завданні метою є забезпечення зворотного зв'язку з урядом та поради з покращення стандартів вищої освіти.
4. Оцінка кваліфікацій, що присуджуються за кордоном. Вищі освітні програми за кордоном оцінюються в порівнянні із шведською системою вищої освіти та присуджуються відповідні ступені.
5. Постійне оновлення та розвиток шведської системи вищої освіти. Відповідальність за виконанням цього покладено на шведський уряд.
6. Відомості про програми підготовки та заохочення студентів. Надання інформації за програмами вищої освіти і заохочення студентів та слухачів дистанційних курсів. Необхідно підкреслити, що все навчання в Швеції безкоштовне [4]. Єдине, за що сплачують студенти, – проживання та підручники. Тому дистанційне навчання має беззаперечні переваги.

Проводячи порівняльний аналіз дистанційного навчання Швеції та України, необхідно відзначити важливість скандинавського досвіду для вітчизняної системи освіти.

Інтернет-навчання, навчальні програми і курси мають ту ж структуру нагляду за управлінням і організацією як програми і курси, пропонувані в традиційному форматі лекції. Однак у зв'язку з добре розвинутою технологічною інфраструктурою в Швеції, програми і курси за допомогою Інтернету розвиваються набагато швидше, ніж в Україні. Технічна інфраструктура в Швеції настільки добре розвинена, що Economist

Intelligence Unit відмічає Швецію першою серед двадцяти держав як найбільш готову до впровадження онлайн-навчання та викладання. Академічні програми відрізняються між установами та академічними дисциплінами.

Порівняння дистанційного навчання України та Швеції не буде довершеним без зображення перспективи шведської системи освіти. Швеція спрямована на розвиток дистанційного навчання для поліпшення кваліфікаційного рівня студентів. Витрачаються значні зусилля на розвиток технічної інфраструктури, а також зусилля з організації адміністративних відомств, упроваджується політика покращення якості, що підтверджує необхідність розвитку дистанційного освітнього напрямку. У цілому Україна та Швеція дуже схожі, незважаючи на відмінності в історії, управлінні, адміністрації та спроможності впровадження інноваційного дистанційного навчання курсів і програм. У той же час, в обох країнах представники вищих навчальних закладів пов'язані спільною просвітницькою метою.

Вирішення нових завдань, поставлених перед системою освіти України процесами державотворення, кардинальними змінами в суспільно-політичному житті, вимагає вироблення адекватної організаційної структури системи освіти, яка б забезпечувала перехід до принципу «освіта впродовж усього життя». Вирішення цієї проблеми можна знайти через добре відому в усьому світі систему дистанційного навчання.

У процесі дослідження виявлені елементи позитивного досвіду організації дистанційного навчання в системі вищої освіти Швеції, упровадження яких сприятиме ефективному розвитку дистанційного навчання в українській вищій школі:

- розробка і реалізація державної стратегії розвитку дистанційного навчання;
- надання цільової державної фінансової підтримки університетам, які надають освітні послуги через дистанційну форму;
- спрощення процедури сертифікації освітніх послуг, пов'язаних з дистанційним навчанням;
- створення розгалуженої мережі пунктів доступу до дистанційних курсів;
- регулювання дистанційного навчання і систематичний контроль за його якістю;

- інтеграція бібліотечної мережі в освітній простір, що сприяє ефективному функціонуванню центрів дистанційного навчання;
- створення єдиної мережі навчально-методичної документації, що сприяє мобільності університетського навчання.

Враховуючи актуальність дослідження, перспективними напрямами впровадження позитивного досвіду дистанційного навчання Швеції у вищі навчальні заклади України є: формування позитивного світогляду педагогічної спільноти щодо доцільності, необхідності і можливості впровадження дистанційних технологій в системі вищої освіти; підготовка педагогічних кадрів для дистанційного навчання; створення центрів дистанційної освіти у вищих навчальних закладах; розробка навчально-методичних комплексів дистанційного навчання; створення локальної телекомунікаційної мережі з виходом в Інтернет; формування експериментальних навчальних груп для адаптації шведських стандартів дистанційного навчання.

Електронне навчання в Україні реалізується через систему дистанційного навчання, яка є частиною системи освіти України, з нормативно-правовою організаційно оформленою структурою, кадровим, системотехнічним, технічним та фінансовим забезпеченням. Позитивною тенденцією сучасних освітніх процесів є їх спрямованість на інтеграцію культур, упровадження та використання сучасних освітніх технологій, розширення можливостей особистісного розвитку людини, що і призвело до розвитку дистанційного навчання. Сьогодні дистанційна освіта – поширене явище в багатьох країнах світу, і з кожним роком її популярність зростає. Не існує єдиного визначення для дистанційного навчання. Швидше, існує багато підходів до розуміння цього терміна.

Слід також зауважити, що поряд з терміном «дистанційна освіта» уживаються і такі поняття, як заочне навчання, домашня освіта, самостійне вивчення, відкрите навчання, незалежне навчання, екстернат, навчання на відстані тощо.

Нормативно-правова база дистанційної освіти повинна формуватися у вигляді пакета національних актів з питань організації правового ре-

гулювання відносин між об'єктами і суб'єктами у сфері дистанційної освіти з урахуванням єдиних вимог, визначених Міністерством освіти і науки. В основу повинні бути покладені такі засади: облік конституційних норм, відкритість і доступність інформації, захист прав інтелектуальної власності, інформаційна безпека, узгодженість норм з актами інших галузей законодавства, а також з міжнародним законодавством. Якщо система дистанційної освіти матиме нормативно-правову базу, вона стане однією з офіційних форм отримання освіти. Відсутність же правових рамок для дистанційного навчання не тільки стримує економічний розвиток країни, але й змушує українців звертатися за відповідними послугами до навчальних закладів Швеції та інших країн [5].

Проте слід визнати, що вже зараз на території України діє цілком обґрунтована і добре аргументована нормативна база, яка сприяє інтенсивному розвитку дистанційних освітніх технологій.

Упровадження електронних, інформаційних або дистанційних освітніх технологій не повинне означати ліквідацію класичних освітніх технологій. Стратегічна мета дистанційної освіти – вільний доступ до можливості отримання освіти будь-якого рівня за місцем свого проживання або професійної діяльності. Досягнення цієї мети здійснюється за рахунок розповсюдження знань за допомогою інформаційних технологій. Аналіз досвіду розвитку моделей дистанційного навчання Швеції дозволяє виявити їх характерні особливості, пов'язані з національними традиціями, освітньою політикою і зробити висновок про неможливість прямого копіювання даних моделей для України. Великий та незбагнений досвід вітчизняної педагогіки дає можливість побудувати дистанційне навчання, враховуючи шведський прогресивний досвід. У цілому розвиток дистанційного навчання в Україні містить усі досягнення і принципи як сучасної, так і зарубіжної педагогіки.

Упровадження технологій дистанційного навчання в установах з науково-методичним, кадровим та виробничим потенціалом, інформаційними ресурсами та технологіями, телекомунікаційна інфраструктура інтенсифікує процес упровадження. Підвищення якісного рівня освіти за

рахунок більш активного використання наукового та освітнього потенціалу провідних університетів, академій, інститутів, галузевих центрів підготовки та перепідготовки кадрів, інститутів підвищення кваліфікації, інших освітніх установ; можливість отримання як базової, так і додаткової освіти паралельно з основною діяльністю. Розширення освітнього середовища в Україні для найбільш повного задоволення потреб і прав людини в галузі освіти; інтеграція та удосконалення системи освіти. Створення умов для безперервної освіти – забезпечення принципово нового рівня доступності освіти при збереженні його якості.

Важливим інтегрованим чинником типології дистанційних університетів є сукупність педагогічних методів і прийомів. Вибравши в якості критерію спосіб комунікації викладачів і студентів, ці методи (прийоми) можна класифікувати таким чином:

Висновки. Дуже важливо звернути увагу на першу з перерахованих вимог – вимога забезпечення високих стандартів і якості дистанційної освіти за рахунок використання передових науково-обґрунтованих психолого-педагогічних та інших технологій. У цілому, технічні засоби повинні забезпечувати програму роботи студентів над змістом навчального матеріалу (програму процесу його засвоєння), поєднання функцій навчання і виховання, посилення можливості контролю і самоконтролю за процесом і його результатами процесу засвоєння знань, допомога в реалізації ідей диференційного і проблемного навчання.

Однак, слід зауважити, що сьогодні, говорячи про дистанційне навчання і вирішуючи проблеми його впровадження в практику, провідні шведські вчені значну увагу приділяють, в основному, аспектам інформаційного обміну, як основі випереджаючої освіти, орієнтованої на існування людини в інформаційному суспільстві.

Проблема вивчення досвіду створення і розвитку дистанційної освіти в Україні, а також в інших країнах, та можливості використання прогресивних ідей в Україні є багатоаспектною. Перспективи подальшого дослідження можуть бути пов'язані з вивченням особливостей організації дистанційної освіти, порівнянням вітчизняних і зарубіжних техноло-

гій дистанційного навчання, розробленнями новітніх форм і методів дистанційної освіти.

Шведські педагоги відмічають важливість стимулювання і мотивації позитивного ставлення до навчання. Інтерактивне спілкування студентів один з одним, з викладачем дозволяє зробити процес навчання цікавим, захоплюючим. Обговорення теоретичних питань, що виникли в процесі дискусії, спільного пошуку рішень, сприяє інтелектуальному, творчому саморозкриттю студентів. Інтерактивне спілкування – одна з провідних та найбільш популярних серед скандинавських педагогів та студентів форм навчання.

Список літератури: 1. Willén, B. Distance Education at Swedish universities / B. Willén. – Uppsala : Uppsala University 2014. 2. Rovai, A. P. Why some distance education programs fail while others succeed in a global environment / A. P. Rovai, J. R. Downey // Internet and Higher Education. – 2010. – № 13. – P. 141–147. 3. Roberts, C. Implementing Educational Technology in Higher Education : a Strategic Approach / C. Roberts // The Journal of Educators Online. – 2008. – № 5 (1). – P. 1–16. 4. HSV Frihetens pris – ett gränslöst arbete. En tematisk studie av de akademiska lärarnas och institutionsledarnas arbetssituation. Högskoleverkets rapportserie, 2008. – 22 p. 5. Brattlund, Åsa What Role of God and National Curriculum in School life. A Comparative Study of Schools with a Muslim Profile in England and Sweden / Åsa Brattlund ; IIE. – Stockholm University, 2009.

Bibliography (transliterated): 1. Willén, B. Distance Education at Swedish universities / B. Willén. – Uppsala : Uppsala University 2014. 2. Rovai, A. P. Why some distance education programs fail while others succeed in a global environment / A. P. Rovai, J. R. Downey // Internet and Higher Education. 2010. – No. 13. – P. 141–147. 3. Roberts, C. Implementing Educational Technology in Higher Education : a Strategic Approach / C. Roberts // The Journal of Educators Online. 2008. – No. 5 (1). – P. 1–16. 4. HSV Frihetens pris – ett gränslöst arbete. En tematisk studie av de akademiska lärarnas och institutionsledarnas arbetssituation. Högskoleverkets rapportserie, 2008. – 22 p. 5. Brattlund, Åsa What Role of God and National Curriculum in School life. A Comparative Study of Schools with a Muslim Profile in England and Sweden / Åsa Brattlund ; IIE. – Stockholm University, 2009.

Надійшла (received) 21.02.2015